

III Zjazd Komisji Historii Starożytnej Polskiego Towarzystwa Historycznego (KHS PTH) z Ogólnopolską Konferencją Naukową „Przestrzenie antyku” (Białystok, 17-19.09.2025)

**3rd Congress of the Commission on Ancient History of the Polish
Historical Society with the National Scientific Conference „Spaces of
Antiquity” (Białystok, Poland, 17-19.09.2025)**

Piotr Kochanek¹

Zgodnie z oficjalnym programem zjazdu, którego organizatorem był Wydział Historii Uniwersytetu w Białymstoku, w trzeciej edycji ogólnopolskiego spotkania starożytników miało wziąć udział 105 badaczy. Reprezentowali oni 30 instytucji naukowo-badawczych. Wśród nich były 24 placówki polskie i 6 zagranicznych.

Badacze polscy wywodzili się z następujących jednostek naukowych (w porządku alfabetycznym): 1) Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk – Oddział we Wrocławiu (IAiE PAN Wrocław); 2) Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II (KUL JPPII); 3) Uniwersytet Gdański (UG); 4) Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (UAM); 5) Uniwersytet Jagielloński w Krakowie (UJ); 6) Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach (UJK); 7) Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (UKSW); 8) Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy (UKW); 9) Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (UKEN); 10) Uniwersytet Łódzki (UŁ); 11) Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (UMCS); 12) Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu (UMK); 13) Uniwersytet Opolski (UO); 14) Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie (UPJPPII); 15) Uniwersytet Rzeszowski (UR); 16) Uniwersytet „Szkola Wyższa Psychologii Społecznej” (U„SWPS”); 17) Uniwersytet Szczeciński (USz); 18) Uniwersytet Śląski

¹ Prof. dr hab. Piotr Kochanek, Katedra Historii Starożytnej, Bizantyńskiej i Średniowiecznej, Instytut Historii, Wydział Nauk Humanistycznych, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Polska; e-mail: lu2005harn@yahoo.de; ORCID: 0000-0001-9702-548X.

w Katowicach (UŚ); 19) Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie (UWM); 20) Uniwersytet Warszawski (UW); 21) Uniwersytet Wrocławski (UWr); 22) Uniwersytet w Białymstoku (UwB); 23) Uniwersytet w Siedlcach (UwS); 24) Uniwersytet Zielonogórski (UZ).

Z kolei zgodnie z tymże oficjalnym programem zjazdu badacze zagraniczni reprezentowali: jeden uniwersytet austriacki (Universität Innsbruck – dr Sebastian Fink), dwa uniwersytety niemieckie (Goethe Universität we Frankfurcie nad Menem – mgr Samuel Ramapuram, Universität Hamburg – dr Netanel Anor), jeden uniwersytet portugalski (Universidade NOVA de Lisboa – mgr Ana Satiro) oraz dwie uczelnie ukraińskie (Kijowski Uniwersytet Narodowy im. Tarasa Szewczenki – dr Kateryna Baulina; Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki – dr Anastazja Baukova).

Jeśli zaś chodzi o afiliację poszczególnych osób z Polski, przedstawiała się ona następująco: 1) IAI PAN Wrocław = 1 osoba (dr hab. Aleksander Paroń, prof. IAI PAN Wrocław); 2) KUL JPII = 1 osoba (prof. dr hab. Piotr Kochanek); 3) UG = 8 osób (dr hab. Bogdan Burliga, prof. UG; dr Karol Kłodziński; dr hab. Ireneusz Milewski, prof. UG; dr Anna Pająkowska-Bouallegui; prof. dr hab. Nicolas Sekunda; dr Krzysztof Ulanowski; dr hab. Jacek Wiewiorowski, prof. UG; dr Maciej Wojcieszak); 4) UAM = 11 osób (dr hab. Katarzyna Balbuza, prof. UAM; dr Piotr Jagła; dr Zofia Kaczmarek; dr hab. Anna Kotłowska, prof. UAM; dr hab. Krzysztof Królczyk, prof. UAM – bez referatu; dr hab. Zdzisław Pentek, prof. UAM; prof. dr hab. Jan Prostko-Prostyński – bez referatu (nie figuruje też w oficjalnym programie zjazdu); dr hab. Paweł Sawiński, prof. UAM; dr Paulina Suchowska-Ducke; dr hab. Anna Tatarkiewicz, prof. UAM; dr Milena Teska); 5) UJ = 5 osób (dr Andrzej Dudziński; dr Wojciech Duszyński; dr hab. Steffen Huber, prof. UJ; dr Jakub Kuciak; dr Maciej Piedgoń); 6) UJK = 1 osoba (dr hab. Lucyna Kostuch, prof. UJK); 7) UKSW = 2 osoby (dr hab. Elżbieta Loska, prof. UKSW; prof. dr hab. Anna Tarwacka); 8) UKW = 1 osoba (dr hab. Dariusz Spychała, prof. UKW); 9) UKEN = 4 osoby (mgr Aneta Bąk; dr hab. Jerzy Ciecieląg, prof. UKEN; dr Adrian Szopa; dr Arkadiusz Urbaniec); 10) UŁ = 7 osób (prof. dr hab. Sławomir Bralewski; dr hab. Paweł Filipiak, prof. UŁ; mgr Patryk Grancow; dr Andrzej Hołasek; dr Andrzej Kompa; dr hab. Kiril Marinow, prof. UŁ; dr hab. Teresa Wolińska, prof. UŁ); 11) UMCS = 2 osoby (dr hab. Ireneusz Łuć, prof. UMCS; dr hab. Dariusz Słapek, prof. UMCS); 12) UMK = 9 osób (dr hab. Hanna Appel, prof. UMK; prof. dr hab. Mariusz Mielczarek; prof. dr hab. Danuta Musiał; prof. dr hab. Szymon Olszaniec; dr hab. Marcin Pawlak, prof. UMK; dr Sławomir Poloczek; dr Tomasz Sińczak; dr Marta Szada;

dr hab. Przemysław Wojciechowski, prof. UMK); 13) UO = 1 osoba (dr Paulina Porucznik); 14) UPJPII = 1 osoba (ks. dr hab. Jan Żelazny); 15) UR = 4 osoby (dr hab. Piotr Berdowski, prof. UR; dr Michał Podrazik; dr hab. Renata Świrgoń-Skok, prof. UR; dr Wojciech J. Kosior); 16) U„WSPS” = 2 osoby (dr Łukasz Majewski; prof. dr hab. Bronisław Sitek); 17) USz = 3 osoby (dr Kamil Biały; dr Małgorzata Cieśluk; prof. dr hab. Danuta Okoń); 18) UŚ = 4 osoby (dr Michał Faszcz; prof. dr hab. Agata Kluczek; dr hab. Przemysław Piwowarczyk, prof. UŚ; mgr Wiktoria Zaborowska); 19) UWM = 2 osoby (mgr Klaudia Oczachowska; dr hab. Miron Wolny, prof. UWM); 20) UW = 10 osób (mgr Merial Figiel; dr Paulina Komar; prof. dr hab. Ryszard Kulesza – bez referatu; prof. dr hab. Adam Łajtar; prof. dr hab. Adam Łukaszewicz; dr hab. Krystyna Stebnicka, prof. UW; prof. dr hab. Marek Węcowski; dr hab. Aleksander Wolicki, prof. UW; prof. dr hab. Maria Zabłocka – bez referatu; prof. dr hab. Jan Zabłocki – bez referatu); 21) UW_r = 9 osób (prof. dr hab. Artur Błażejowski; dr Aleksandra Kubiak-Schneider; prof. dr hab. Andrzej Łoś; prof. dr hab. Krzysztof Nawotka; dr Dobromiła Nowicka; dr hab. Adam Paluchowski, prof. UW_r; dr hab. Małgorzata Pawlak, prof. UW_r; dr Wojciech Pietruszka; prof. dr hab. Andrzej Wypustek); 22) UwB = 5 osób (dr Piotr Kołodko; prof. dr hab. Rafał Kosiński; dr hab. Tomasz Mojsik, prof. UwB; prof. dr hab. Piotr Niczyporuk; dr hab. Robert Suski, prof. UwB); 23) UwS = 2 osoby (dr hab. Katarzyna Maksymiuk, prof. UwS; mgr Anita Smyk); 24) UZ = 4 osoby (dr hab. Andrzej Gillmeister, prof. UZ; dr Daria Janiszewska; dr Joanna Marcinişzyn; dr Krzysztof Mogielnicki).

W ostatecznym rozrachunku ilość badaczy polskich i zagranicznych, zgodnie z oficjalnym programem, zjazdu miała zamknąć się liczbą 105 osób: 23 profesorów tytularnych, 35 doktorów habilitowanych będących profesorami uczelni, 1 doktor habilitowany, 38 doktorów i 8 magistrów. Zatem w sumie grupa samodzielnych pracowników naukowych składała się z 59 (=56,190%) osób, podczas gdy liczba doktorów i magistrów to 46 (=43,809%) osób. W przeliczeniu na procenty tytuły i stopnie uniwersyteckie 105 uczestników przedstawiały się według oficjalnego programu zjazdu w ten oto sposób:

prof. dr hab.	dr hab. (prof. ucz.)	dr hab.	dr	mgr
23	35	1	38	8
21,904%	33,333%	0,952%	36,190%	7,619%

Z kolei biorąc pod uwagę liczbę reprezentantów poszczególnych środowisk naukowych, wówczas na 105 zgłoszonych uczestników zjazdu

przelicznik ten przedstawia się następująco: 1) 11 osób (10,476%) – UAM; 2) 10 osób (9,523%) – UW; 3) 9 osób (8,571%) – UMK, UW_r; 4) 8 osób (7,619%) – UG; 5) 7 osób (6,666%) – UŁ; 6) 5 osób (4,761%) – UJ, UwB; 7) 4 osoby (3,809%) – UKEN, UR, UŚ, UZ; 8) 3 osoby (2,857%) – USz; 9) 2 osoby (1,904%) – UKSW, UMCS, U„SWPS”, UWM, UwB; 10) 1 osoba (0,952%) – IAiE PAN Wrocław, KUL JP_{II}, UJK, UKW, UO, UPJP_{II} oraz Goethe Universität, Kijowski Uniwersytet Narodowy, Lwowski Uniwersytet Narodowy, Universidade NOVA de Lisboa, Universität Hamburg, Universität Innsbruck.

Tak przedstawiały się oficjalne dane zawarte z programie zjazdu. Należy jednak zaznaczyć, że stan faktyczny nieco odbiegał od tego planu, co przy tego typu spotkaniach nie jest rzeczą rzadką, o czym niżej.

III Zjazd Komisji Historii Starożytnej PTH rozpoczął się w środę, 17 września. Właściwe obrady poprzedził swego rodzaju prolog. Było nim spotkanie online zorganizowane przez dr. K. Ulanowskiego (UG) i dr. hab. T. Mojsika, prof. UwB w ramach „26th Melammu Workshop”. Projekt ten jest realizowany wspólnie przez UG i UwB, a jego tytuł brzmi: „Magic and Sorcery in Antiquity: People, Rituals, and Interpretations”. Uczestnicy zjazdu mieli możliwość biernego udziału w sesjach przedmiotowego projektu w formie zdalnej po zapisaniu się pod adresem j.sikorska@uwb.edu.pl. Spotkanie to rozpoczął „The official start of the workshop” (8:50-9:00). Następnie miała miejsce pierwsza sesja (9:00-10:40), w czasie której wyniki swych badań zaprezentowały cztery osoby: 1) dr K. Ulanowski (UG), „Between Divinatory and Magical Practices in Mesopotamia” (9:00-9:25); 2) dr N. Anor (Universität Hamburg), „On the Role of Human Agents in the Ritual of Extispicy” (9:25-9:50); 3) mgr S. Ramapuram (Goethe Universität we Frankfurt nad Menem), „Maqlu” (9:50-10:15); 4) mgr A. Sapiro (Universidade NOVA de Lisboa), „(I)legitimate Magic Practices in Ancient Mesopotamia: the Scope of Action of the Āšipu and the Kaššāptu (1st Millennium BCE)” (10:15-10:40). Po przerwie (10:40-11:00) rozpoczęła się druga sesja (11:00-12:40), w ramach której również głos zabralo czterech mówców: 1) dr S. Fink (Universität Innsbruck), „The Wise Women against the Evil Sorcerer: A Magical Contest in the Aratta Cycle” (11:00-11:25); 2) dr A. Kubiak-Schneider (UW_r), „Divination Practices in Parthian Hatra” (11:25-11:50); 3) mgr M. Figiel (UW), „Women and Sorcery in Homer’s Odyssey” (11:50-12:15); 4) dr K. Baulina (Kijowski Uniwersytet Narodowy im. Tarasa Szewczenki), „Shadows at the Throne: Magical

Interpretations of the Influence of Alexander the Great's Entourage" (12:15-12:40).

Oficjalne otwarcie zjazdu rozpoczęło się o godzinie 12:30 w auli Wydziału Historii UwB (sala 94), który ma swą siedzibę przy Placu Niezależnego Zrzeszenia Studentów 1 (15-403 Białystok). Pod tym adresem odbywały się też wszystkie pozostałe sesje białostockiego spotkania historyków. Między godziną 12:30 a 13:00 w ramach otwarcia zjazdu miało miejsce pięć oficjalnych wystąpień. Jako pierwszy głos zabrał dr hab. T. Mojsik, prof. UwB, urzędujący dziekan wydziału, który powitał zabranych w imieniu organizatorów zjazdu i zarządzanego przez siebie Wydziału Historii UwB (12:30-12:36). Kolejnym mówcą był rektor UwB, prof. dr hab. Mariusz Popławski (12:36-12:42), występujący w roli gospodarza miejsca. Po nim miejsce na mównicy zajęła Niki Kamba, ambasador Grecji w Polsce, która była honorowym patronem tej konferencji (12:42-12:48). Potem zabrał głos dr hab. R. Suski (prof. UwB), reprezentujący również organizatorów tego wydarzenia (12:48-12:55), oraz prof. dr hab. P. Niczyporuk (UwB), trzeci przedstawiciel gospodarzy (12:55-12:56). Po tych oficjalnych wystąpieniach dodatkowe uwagi natury organizacyjnej przedstawił prof. T. Mojsik i prof. R. Suski (12:56-13:00).

Po części oficjalnej rozpoczęła się sesja plenarna, podzielona na dwie części. Pierwsza z nich (13:00-14:30) obejmowała trzy wystąpienia: 1) prof. dr hab. M. Węcowski (UW), „Świat Odyseusza, albo początki myśli europejskiej” (13:00-13:40) – prelegent nie był obecny na auli, lecz wygłosił swój referat online; 2) prof. dr hab. A. Kluczek (UŚ), „Założyciele miast w przestrzeni, *gdzie nic nie jest wiarygodne ani jasne*” (13:41-14:10); 3) prof. dr hab. K. Nawotka (UWr), „Wielkie wyrocznie czasów hellenistycznych i rzymskich: instytucje lokalne, oddziaływanie globalne?” (14:11-14:37). Po tej serii prelekcji zarządzono przerwę obiadową (14:37-15:30). Po obiedzie odbyła się druga część przedmiotowej sesji (15:30-17:00), w ramach której zostały wygłoszone kolejne trzy wykłady: 1) prof. dr hab. A. Łukaszewicz (UW), „Arystoteles, ludzie i inne zwierzęta” (15:34-15:54) – również to wystąpienie odbyło się w trybie online; 2) prof. dr hab. D. Musiał (UMK), „Czy istniała religia Cesarstwa Rzymskiego?” (15:55-16:28); 3) prof. dr hab. A. Tarwacka (UKSW), „Przestrzeń prywatna i publiczna pod kontrolą cenzorów” (16:29-16:55). Bezpośrednio po zakończeniu drugiej części sesji plenarnej odbyło się zebranie członków Komisji Historii Starożytnej Polskiego Towarzystwa Historycznego (17:00-17:30), po czym nastąpiła dłuższa przerwa. Wreszcie o godzinie 19:00 uczestnicy zjazdu spotkali się na wspólnej kolacji.

Drugi dzień białostockiego spotkania starożytników, czyli czwartek, 18 września, składał się z jedenastu sesji, które w programie konferencji nazwano sesjami plenarnymi w panelach dyskusyjnych: 1) „Historia starożytnej Grecji [I]” (moderator: prof. dr hab. R. Kulesza, UW); 2) „Historia Cesarstwa Rzymskiego [I]” (moderator: dr hab. K. Balbuza, prof. UAM); 3) „Historia Bizancjum [I]” (moderatorzy: dr hab. K. Marinow, prof. UŁ i dr hab. T. Wolińska, prof. UŁ); 4) „Historia chrześcijaństwa doby Konstantyna” (moderator: dr hab. I. Milewski, prof. UG); 5) „Historia Republiki Rzymskiej” (moderator: dr hab. H. Appel, prof. UMK); 6) „Prawo rzymskie” (moderatorzy: prof. dr hab. P. Niczyporuk (UwB), prof. dr hab. M. Zabłocka (UW) i prof. dr hab. J. Zabłocki (UW) – *emeritus*); 7) „Miasto w starożytności” (moderator: prof. dr hab. A. Łoś, UW); 8) „Historia starożytnej Grecji [II]” (moderator: prof. dr hab. R. Kulesza, UW); 9) „Historia Cesarstwa Rzymskiego [II]” (moderator: dr hab. K. Królczyk, prof. UAM); 10) „Historia Bizancjum [II]” (moderatorzy: dr hab. K. Marinow, prof. UŁ i dr hab. T. Wolińska, prof. UŁ); 11) „Religia i władza w starożytnym Rzymie” (moderator: dr hab. A. Gillmeister, prof. UZ).

W ramach pierwszej sesji, „Historia starożytnej Grecji [I]” (10:00-14:00), która obradowała w sali 108A, przewidziano 7 referatów: 1) dr hab. B. Burliga, prof. UG, „Jak to z Minosem było? Herodot, Tukidydes i tak zwana racjonalizacja mitu” (10:00-10:30) – referat nie został jednak wygłoszony z powodu nieobecności prelegenta, a przewidziany dla niego czas „rozdzielono” między pozostałych mówców; 2) dr J. Kuściak (UJ), „Znaczenie i funkcja terminów *basileus* i *tyrannos* w *logos* Demoklesa i tzw. debacie ustrojowej” (10:30-11:00); 3) dr hab. L. Kostuch, prof. UJK, „Czy miejsce, gdzie toczyła się walka, ma znaczenie? Pole bitwy jako przedmiot zainteresowania greckich historyków okresu klasycznego” (11:00-11:30) – referat ten również nie został wygłoszony z powodu nieobecności prelegentki, a przewidziany dla niej czas wykorzystali inni uczestnicy sesji; 4) dr W. Duszyński (UJ), „Konsumpcja alkoholu przez greckich żołnierzy i problemy z nią związane” (11:30-12:00); 5) dr A. Dudziński (UJ), „Podział i struktura narracji w *Bibliotece Historycznej* Diodora Sycylijskiego” (12:00-12:30); 6) dr hab. A. Wolicki, prof. UW, „Peloponez: między geografią a ideą” (12:30-13:00); 7) dr hab. M. Pawlak, prof. UW, „Grecy i tubylcy – przestrzeń miejska w południowoitalskim uniwersum” (13:00-13:30). Następnie odbyła się dyskusja (13:30-14:00), a po niej zarządzono przerwę na obiad (14:00-15:00).

Druga czwartkowa sesja panelowa, „Historia Cesarstwa Rzymskiego [II]” (10:00-14:00), miała do dyspozycji salę 46. Złożyło się na nią również 7 wykładów: 1) dr K. Kłodziński (UG), „*Capitolia* w Musti i Chi

Maius w Afryce Prokonsularnej. Nowe interpretacje” (10:00-10:20); 2) dr hab. J. Ciciela, prof. UKEN, „Sefforis, perła Galilei i jej kariera od Machabeusza do wielkiego trzęsienia ziemi” (10:20-10:40); 3) prof. dr hab. D. Okoń (USz), „Senatorowie Nonii w przestrzeni miejskiej Brixii (II-1 poł. III w. n.e.)” (10:40-11:00). Po tym referacie udano się na przerwę kawową (11:00-11:20). Po niej zaś zaprezentowano dwie następne prelekcje: 4) dr D. Janiszewska (UZ), „Sewerowie i armia – obrazy, hasła i idee” (11:20-11:40); 5) dr hab. K. Stebnicka, prof. UW, „Bagno wyobrażone – przekaz Herodiana o bitwie cesarza Maximinusa Traka w Germanii” (11:40-12:00). Między 12:00 a 12:20 miała miejsce druga przerwa kawowa, a następnie wygłoszono dwa ostatnie referaty: 6) dr hab. K. Balbuza (prof. UAM), dr M. Teska, dr P. Suchowska-Ducke, „Skarb denarów rzymskich z Kujaw – identyfikacja i interpretacja historyczna” (12:20-12:40); 7) dr hab. K. Maksymiuk (prof. UwS), „Ustalenia terytorialne, których nie było. Rozważania na temat traktatu pokojowego 244 r.” (12:40-13:00). Sesję tę domknęła dyskusja (13:00-14:00), po której jej uczestnicy udali się na wspólny obiad (14:00-15:00).

Trzecia sesja, „Historia Bizancjum [I]” (9:00-14:00), została przeprowadzona w sali 48. Ponieważ niżej podpisany brał w niej udział, zatem będzie ona opisany w sposób odbiegający od szablonu zawartego w oficjalnym programie zjazdu. Spotkanie to rozpoczęło się z minimalnym opóźnieniem i miało następujący przebieg: 1) dr hab. Anna Kotłowska, prof. UAM, „Kosmasa obraz Taprobane. Z problematyki źródeł bizantyńskiej wiedzy o Cejlonie” (9:05-9:37); 2) prof. dr hab. Adam Łajtar (UW), „Chrześcijańska Nubia w oczach mieszkańców łacińskiej Europy” (9:38-10:28); 3) dr hab. Kiril Marinow, prof. UŁ, „*Do samego Hemosu i twierdz w jego wnętrzu: wizerunek masywu górskiego w Historii Współczesnej Jerzego Akropolitesa*” (10:30-11:05). Po tym referacie doszło do krótkiej wymiany opinii między prof. K. Marinowem a prof. A. Łajtarem (11:05-11:08), po której ogłoszono przerwę (11:08-11:30). Po wznowieniu obrad przedstawiono jeszcze dwie prelekcje: 4) dr hab. Teresa Wołńska, prof. UŁ, „Pustynia jako przestrzeń rzeczywista i wyobrażona w literaturze wczesnobizantyńskiej. Wybrane przykłady” (11:30-12:02); 5) dr hab. Zdzisław Pentek, prof. UAM, „Obraz świata bizantyńskiego w relacjach łacińskich świadków I wyprawy krzyżowej” (12:03-12:25) – prelegent nie był osobiście obecny na zjeździe, ale nadesłał tekst swego wystąpienia wraz z prezentacją, który odczytał prof. K. Marinow (UŁ). Po tej serii wykładów rozpoczęła się dyskusja (12:25-13:50), a następnie przerwa obiadowa do godziny 15:00.

Sesja czwarta, „Historia chrześcijaństwa doby Konstantyna” (9:00-14:00), odbyła się w sali 47. Oficjalnie zaplanowano w jej ramach

dziewięć wykładów, jednak do skutku doszło tylko siedem. Czas przeznaczony na dwa pozostałe „rozdzielili” między siebie uczestnicy panelu. Całość spotkania miała planowo przebiegać w sposób następujący: 1) dr hab. D. Spychała, prof. UKW, „Biskupi i wspólnoty homejskie w Hiszpanii od zaistnienia tego odłamu doktrynalnego do początku V wieku. Zarys problemu” (9:00-9:30) – prelegent wygłosił swój referat online; 2) prof. dr hab. S. Bralewski (UŁ), „Sobór w Nicei w relacji Sokratesa z Konstantynopola” (9:30-10:00) – wykład odwołano w powodu choroby profesora; 3) dr A. Hołasek (UŁ), „Rozwój organizacji i dyscypliny kościelnej a prawodawstwo cesarskie za panowania Konstantyna Wielkiego” (10:00-10:30) – wykład również został odwołany; 4) dr M. Szada (UMK), „Spór o pamięć i podatki: obraz Konstantyna w relacji Zosimosa i jego krytyka w *Historii Kościoła* Ewagriusza Scholastyka” (10:30-11:00); 5) dr A. Pająkowska-Bouallegui (UG), „Cesarz Konstantyn Wielki i jego bratanek cesarz Julian Apostata – podobieństwa i różnice” (11:00-11:30); 6) prof. dr hab. S. Olszaniec (UMK), „Przełom konstantyński a administracja prowincji” (11:30-12:00); 7) dr hab. J. Wiewiorowski, prof. UG, „Ewolucja pozycji najważniejszych urzędów dworskich Konstantyna Wielkiego w świetle insygniów *Notitia Dignitatum*” (12:00-12:30); 8) dr M. Wojcieszak (UG), „Mennictwo Juliana II Apostaty wobec *chrześcijańskich* emisji monetarnych dynastii konstantyńskiej. Studium porównawcze” (12:30-13:00); 9) dr hab. I. Milewski, prof. UG, „Licyniusz podstępny wąż? Kilka uwag na temat symboliki konstantyńskiego brązu SPES PVBLIC (RIC VII Constantinople 26)” (13:00-13:30). Panel zakończyła dyskusja (13:30-14:00), a dopełniła przerwa na obiad (14:00-15:00).

Piąta sesja, „Historia Republiki Rzymskiej” (10:00-14:00), zlokalizowana w sali 129, zgromadziła oficjalnie tylko pięciu badaczy: 1) dr hab. P. Berdowski, prof. UR, „*De rure in urbe*. Kilka uwag o ambiwalencji idealizacji wsi w Rzymie” (10:00-14:00) – prelekcja ta została jednak odwołana; 2) dr hab. H. Appel, prof. UMK, „Tęsknota za *Forum Romanum*? Cynceron na prowincji” (10:30-11:00); 3) dr hab. I. Łuć, prof. UMCS, „*Officium Tribunorum* – struktura i charakterystyka funkcjonowania” (11:00-11:30); 4) dr hab. M. Wolny, prof. UWM, „W blasku i w cieniu herosów. Homeryckie paralele w narracjach literackich dotyczących wędrowni Hannibala” (11:30-12:00). Na dyskusję przeznaczono tutaj aż dwie godziny (12:00-14:00), jednak nie wykorzystano całego tego czasu, który wydłużyła jeszcze do godziny 15:00 przerwa obiadowa.

Kolejny, szósty panel, „Prawo rzymskie” (10:00-14:00), który odbył się w sali 121, składał się z ośmiu wystąpień: 1) prof. dr hab. B. Sitek (U„WSPS”), „Wpływ *leges tabellariae* na kształtowanie się zasad

tajności głosowania w nowożytnych i współczesnych systemach wyborczych” (10:00-10:30); 2) dr hab. R. Świrgoń-Skok, prof. UR, „*Rola agri-mensores* w ustalaniu granic nieruchomości gruntowych” (10:30-11:00); 3) dr hab. S. Huber, prof. UJ, „Polibiuszowska teoria ustrojów politycznych jako paradygmat dyskursu o Rzeczypospolitej. Andrzej Frycz Modrzewski, *Anonymus Ingolstadtensis*, Aaron Aleksander Olizarowski” (11:00-11:30); 4) dr D. Nowicka (UWr), „Przestrzenie dopuszczalnej a nieakceptowanej krytyki w kontekście rzymskiej iniurii” (11:30-12:00) – prelegentka wygłosił swój referat online; 5) dr W.J. Kosior (UR), „Prokurator czy Prefekt – uwagi o zarządzaniu rzymskimi prowincjami na marginesie tytułu Poncjusza Piłat” (12:00-12:30); 6) dr Ł. Majewski (U„W-SPS”), „Zniewagi krwi wymagające. Od pojedynku sądowego do pojedynku w sprawie honorowej” (12:30-13:00); 7) dr P. Kołodko (UwB), „Błaski i cienie piastowania kwestury prowincjonalnej” (13:00-13:30); 8) prof. dr hab. P. Niczyporuk, UwB, „Antyk w obrazie. Rozważania o jurystach *piszących Corpus Iuris Civilis* na przykładzie *Justynian w Radzie* Jean-Joseph Benjamin-Constant” (13:30-14:00). Po tej serii wykładów udano się na obiad. W programie tego panelu nie przewidziano dyskusji.

Po przerwie obiadowej wznowiono czwartkowe obrady w sesjach panelowych. Na popołudnie zaplanowano sesje VII-XI.

Sesja siódma, „Miasta w starożytności” (15:00-18:00), miała miejsce w sali 102. Swoje referaty zgłosiło sześciu badaczy, jednak do skutku doszło tylko pięć z nich: 1) prof. dr hab. A. Łoś (UWr), „Ludność italskich *civitates* w okresie wczesnego cesarstwa (miasta i ich terytoria wiejskie). Źródła i metody” (15:00-15:30); 2) dr W. Pietruszka (UWr), „Kolegia w Italii – gospodarcze centra miast i *Imperium Romanum*” (15:30-16:00); 3) dr M. Piegoń (UJ), „Od *forum* i *conciliabulum* do kolonii i *municipium*. Ewolucja struktur osadniczych na *ager Gallicus* w III-I w. p.n.e. *Casus Fanum Fortunae*” (16:00-16:30); 4) dr P. Komar (UW), „Wyjątek potwierdzający regułę? Konsumpcja w Wiecznym Mieście na tle pozostałej części Italii” (16:30-17:00); 5) dr J. Porucznik (UO), „Wpływ elity miejskiej na zwyczaj epigraficzny Knidos w okresie rzymskim” (17:00-17:30); 6) w programie widniało także nazwisko prof. dr hab. A. Błażejewskiego (UWr) z dopiskiem „tytuł wystąpienia wkrótce”. Ostatecznie profesor nie przybył do Białegostoku. Między 17:30 a 18:00 natomiast powyższe gremium dyskutowało nad przedstawionymi wyżej referatami.

Osma sesja, „Historia starożytnej Grecji [II]” (15:00-18:00), była dalszym ciągiem pierwszej czwartkowej sesji i dlatego przeprowadzono ją również w sali 108A. Zaplanowano tutaj sześć referatów, lecz ostatecznie wygłoszono tylko cztery: 1) prof. dr hab. N. Sekunda (UG),

„Kilka uwag na temat macedońskiego szyku bojowego pod Pydną” (15:00-15:30); 2) dr hab. T. Mojsik, prof. UwB, „Mitografia i historiografia w epoce hellenistycznej: związki nieoczywiste” (15:30-15:50); 3) mgr K. Oczachowska (UWM), „Przestrzeń a władza według Aleksandra Wielkiego – czyli tworzenie wizerunku panującego a unifikacja tradycji lokalnych” (15:50-16:10); 4) dr hab. M. Pawlak, prof. UMK, „Kiedy powstała prowincja Achaja?” (16:10-16:30) – z powodu nieobecności prelegenta referatu nie wygłoszono; 5) prof. dr hab. A. Wypustek (UWr), „Rzymskie konteksty greckiej homoerotyki – wybrane świadectwa” (16:30-16:50) – w tym przypadku także z powodu nieobecności prelegenta referatu nie wygłoszono; 6) dr hab. A. Paluchowski, prof. UWr, „*Homo vulnerabilis* jako fundament hierarchii społecznej w starożytności grecko-rzymskiej” (16:50-17:10). Na zakończenie zaplanowano dyskusję (17:10-18:00). Jednak z powodu nieobecności aż dwóch mówców podział czasu w ramach tej sekcji został zapewne rozłożony nieco inaczej już w czasie trwania panelu.

Sesja dziewiąta, „Historia Cesarstwa Rzymskiego [II]” (15:00-18:00), była także kontynuacją sesji przedpołudniowej i odbywała się również w sali 46. Planowo miała ona obejmować siedem wystąpień, faktycznie jednak prelegentów było sześcioro: 1) dr hab. D. Słapek, prof. UMCS, „Przestrzeń amfiteatru – mikrokosmos rzymskiego imperium?” (15:00-15:20) – profesor nie przybył jednak do Białegostoku; 2) dr hab. A. Tatarkiewicz, prof. UAM, „Przestrzeń i czas. Kult Izydy w Ostii antycznej” (15:20-15:40); 3) dr hab. P. Wojciechowski, prof. UMK, „*Loca sepulturae*: cmentarze i grobowce korporacyjne w przestrzeni publicznej rzymskich miast” (15:40-16:00). Po tej serii wystąpień zaplanowano przerwę (16:00-16:20), a następnie głos zabrało czterech mówców w następującej kolejności: 4) mgr A. Smyk (UwS), „Dziecko w przestrzeni ikonograficznej *Venus Victrix*” (16:20-16:40); 5) dr Z. Kaczmarek (UAM), „Upodmiotowieni przez ubiór: przestrzeń transgresji i nienormatywne praktyki odzieżowe w antycznym Rzymie” (16:40-17:00); 6) mgr W. Zaborowska (UŚ), „*Caesaris, Augusti, castrorum, senatus et patriae*. Różne przestrzenie macierzyństwa Marcji Otacylii Sewery” (17:00-17:20); 7) dr hab. R. Suski, prof. UwB, „Wyprawa Odainata na Ktezyfont w świetle narracji zawartej w *Historia Augusta*” (17:20-17:40). Ostatnim elementem dziewiątej sesji panelowej była dyskusja, zaplanowana między 17:40 a 18:00, jednak prawdopodobnie z powodu nieobecności prof. D. Słapka plan ten mógł ulec pewnym nieznacznym modyfikacjom.

Także sesja dziesiąta, „Historia Bizancjum [II]” (15:00-18:00), była przedłużeniem porannego spotkania, które kontynuowano w sali 48. Ponieważ niżej podpisany brał w niej udział, zatem informacja na temat

chronologii jej przebiegu może być dokładniejsza. Sesja ta miała tylko trzech prelegentów: 1) prof. dr hab. P. Kochanek (KUL JPII), „Geneza i struktura schematów arki Noego na wybranych, średniowiecznych mozaikach bizantyńskich” (15:05-15:45); 2) dr Kamil Biały (USZ), „Provincje bizantyńskie jako miejsca pamięci kulturowej w *De thematibus* Konstantyna VII Porfirogenety” (15:45-16:17); 3) dr hab. Aleksander Paroń, prof. IAI PAN Wrocław, „Przestrzeń geopolityczna w *O zarządzaniu cesarstwem* Konstantyna VII Porfirogenety” (16:20-17:15). Całość dopełniła dyskusja (17:15-17:54).

Ostatnia, jedenasta sesja czwartkowa, „Religia i władza w starożytnym Rzymie” (15:00-18:00), odbyła się w sali 47, z planowanym udziałem sześciu osób, jednak *de facto* swoje referaty zaprezentowało tylko pięciu prelegentów: 1) dr J. Marciniszyn (UZ), „Najmniej ważne z *amplissima collegia*? Badania prozopograficzne nad składem kolegium *Septemviri epulones* a jego obraz w historiografii” (15:00-15:20); 2) dr K. Mogielnicki (UZ), „Zioła (*verbenae*) jako ofiara w religii rzymskiej” (15:20-15:40) – niestety badacz ten nie przybył do Białegostoku; 3) dr hab. E. Loska, prof. UKSW, „Prawodawstwo w kwestiach sakralnych w Republice” (15:40-16:00). Po tym wystąpieniu nastąpiła zgodnie z oficjalnym planem krótka przerwa na kawę (16:00-16:20). Druga część sesji składała się z czterech referatów: 4) dr hab. P. Sawiński, prof. UAM, „*Sacerdos cooptatus in omnia conlegia*.... Stanowiska kapłańskie w *curtus honorum* planowanych sukcesorów w okresie rządów dynastii julijsko-klaudyjskiej” (16:20-16:40) – wykład ten został wygłoszony w systemie online; 5) dr S. Poloczek (UMK), „Klasyczny kontekst Pawłowej proklamacji zmartwychwstania na ateńskim Areopagu (Dz 17,16-34): uwagi źródłoznawcze” (16:40-17:00); 6) dr hab. A. Gillmeister, prof. UZ, „*Epulones Iovi Optimi Maximi*, czyli kilka uwag o kapłanach i ofierze w religii rzymskiej” (17:00-17:20). Końcowym akordem sesji była dyskusja (17:20-18:00). Prawdopodobnie czas przeznaczony na referat K. Mogielnickiego został zagospodarowany przez pozostałych uczestników panelu.

W czwartek też gospodarze zjazdu zaplanowali dla chętnych (po uprzednim zgłoszeniu) zwiedzanie Muzeum Uniwersyteckiego Centrum Przyrodniczego im. prof. A. Myrchy. Wydarzenie to miało się teoretycznie rozpocząć o godzinie 18:00.

Piątek, 19 września, był trzecim i ostatnim dniem konferencji. Trzy sesje plenarne w panelach dyskusyjnych miały miejsce tylko przed południem: 1) „Partia i Persja” (moderator: dr hab. K. Maksymiuk, prof. UwS); 2) „Historia Cesarstwa Rzymskiego [III]” (moderator: dr hab. P. Piwowarczyk, prof. UŚ); 3) „Historiografia i geografia antyczna” (moderator: dr A. Szopa, UKEN).

Pierwszy w wyżej wymienionych paneli, „Partia i Persja” (9:00-11:30), ulokowano w sali 102. Miał on składać się z czterech wystąpień, lecz absencja prelegentów zredukowała ilość referatów do dwóch. Plan przedstawiał się następująco: 1) prof. dr hab. M. Mielczarek (UMK), „Numizmatyka achemenidzka jako niedocenione źródło badań nad uzbrojeniem” (9:00-9:20) – profesor nie przybył jednak na zjazd; 2) dr M. Podrazik (UR), „Przestrzeń i teren w achemenidzkich działaniach militarnych. Studium zagadnienia na wybranych przykładach” (9:20-9:40); 3) dr T. Sińczak (UMK), „Egypt in the rear of the Roman-Sassanid front in the 3rd and 4th centuries – political and cultural aspects” (9:40-10:00) – prelegent nie pojawił się na zjeździe; 4) dr hab. K. Maksymiuk, prof. UwS, „Kilka uwag na temat wyjątkowej monety Szapura I” (10:00-10:20). Zaplanowano także długą dyskusję końcową (10:20-11:30), jednak ze względu na absencję połowy zgłoszonych uczestników panelu to spotkanie zakończyło się zapewne znacznie szybciej.

Druga piątkowa sesja, „Historia Cesarstwa Rzymskiego [III]” (9:00-11:30 – sala 108A), była ze względu na dużą liczbę zgłoszonych referatów kontynuacją dwóch sesji czwartkowych. Teoretycznie miało w niej uczestniczyć pięć osób. Jednak stan faktyczny był następujący: 1) dr A. Baukova (Lwowski Uniwersytet Narodowy), „Przestrzeń bez miejsca: geograficzne «przywłaszczenie» mitów greckich w mennictwie miast rzymskiej prowincji w okresie Sewerów” (9:00-9:20) – prelegentka nie przybyła jednak na konferencję; 2) dr M. Cieśluk (USz), „Geografia i tożsamość na mapach wyobrażonych antycznych powieści greckich. Przypadek Ksenofonta z Efezu i Achilleusa Tatiosa” (9:20-9:40); 3) dr hab. P. Piwowarczyk, prof. UŚ, „Chryścianizacja Egiptu przed Konstantynem. Nowe źródła i nowe perspektywy” (9:40-10:00); 4) mgr P. Grancow (UŁ), „Miejsca pozyskiwania owoców morza w świecie antycznym w świetle wybranych źródeł literackich” (10:00-10:20); 5) dr P. Jagła (UAM), „Chronologia działalności Jezusa w Jerozolimie i jej okolicach – próba analizy zagadnienia” (10:20-10:40). Podsumowaniem sesji była dyskusja (10:40-11:30). Z kolei czas przeznaczony na referat dr A. Baukovej wykorzystali pozostali prelegenci na spokojne domknięcie swoich prezentacji.

Trzecia sesja piątkowa, a zarazem ostatnia sesja białostockiego zjazdu, „Historiografia i geografia antyczna” (8:00-11:30), odbyła się w sali 94, będącej zarazem aulą Wydziału Historii UwB, na której w środę, 17 września, odbyła się inauguracja konferencji. Zaplanowano tutaj osiem wykładów: 1) dr A. Urbaniec (UKEN), „Przestrzeń ograniczona: podstawy prawne więzienia w klasztorach opozycji religijnej w czasach justyniańskich” (8:00-8:20); 2) dr hab. P. Filipczak, prof. UŁ, „Geografia

Syrii w *Kronice* Jana Malalasa” (8:20-8:40); 3) mgr A. Bąk (UKEN), „Listy a przestrzeń geograficzna późnoantycznych epistolografów na przykładzie Sydoniusza Apollinarisa i Ennodiusza z Pawii” (8:40-9:00); 4) dr A. Szopa (UKEN), „Przestrzeń interpretacyjna, czyli kilka uwag na temat *Epitome* z dzieł Teodora Anagnostesa” (9:00-9:20). Po tych wystąpieniach uczestnicy panelu mieli krótką przerwę na kawę (9:20-9:40). Druga część sesji miała mieć także cztery prelekcje, lecz absencja jednego z badaczy zredukowała ich liczbę do trzech: 5) prof. dr hab. R. Kosiński (UwB), „*Kronika* Jerzego Mnicha. Między historyczną a teologiczną wizją przeszłości” (9:40-10:00); 6) dr A. Kompa (UŁ), „Jan Malalas i Jan Lidyjczyk – dwie specyficzne koncepcje historiograficzne jako przejaw rzymskiej tożsamości” (10:00-10:20); 7) ks. dr hab. J. Żelazny (UPJPII), „Synody Kościoła Persji: uczestnicy, uchwały, reprezentatywność. Zarys problematyki” (10:20-10:40) – to właśnie ta nieobecność zredukowała ilość referatów w tej sesji; 8) dr M. Faszczka (UŚ), „Czy w badaniu antycznej wojskowości istnieje alternatywa wobec *Sachkritik*?” (10:40-11:00). Dyskusja odbyła się między 11:00 a 11:30.

Następnie (11:30-11:40) dziekan Wydziału Historii UwB, dr hab. T. Mojsik (prof. UwB) oraz dr hab. R. Suski (prof. UwB) zgromadzili uczestników konferencji w sali 47, gdzie dokonali krótkiego podsumowania całości obrad. Na zakończenie zaś dr hab. I. Milewski (prof. UG) zapowiedział, że czwarty zjazd KHS PTH połączony z konferencją naukową odbędzie się w 2027 roku, a jego organizatorem będzie Wydział Historyczny UG. Po oficjalnym zakończeniu konferencji gospodarze zaplanowali jeszcze dla osób chętnych (po uprzednim zgłoszeniu) wyjazd w okolice Białegostoku, którego trasa obejmowała między innymi Supraśl.

Ze statystycznego punktu widzenia w białostockim spotkaniu historyków starożytnych oficjalnie wzięło udział 105 osób. Nie oznacza to, że wygłoszono właśnie tyle referatów. Stało się tak z trzech powodów: 1) pięciu profesorów nie wygłaszało prelekcji (K. Królczyk, R. Kulesza, J. Prostko-Prostyński, M. Zabłocka, J. Zabłocki); 2) jeden z referatów miał aż trzy współautorki (dr hab. K. Balbuza (prof. UAM), dr M. Teska, dr P. Suchowska-Ducke, „Skarb denarów rzymskich z Kujaw – identyfikacja i interpretacja historyczna”: druga sesja czwartkowa), 3) absencja 14 badaczy (A. Baukova, S. Bralewski, A. Błażejowski, B. Burliga, P. Berdowski, A. Hołasek, L. Kostuch, M. Mielczarek, K. Mogielnicki, M. Pawlak, T. Sińczak, D. Słapek, A. Wypustek, J. Żelazny). Ponadto prelekcje trzynastu badaczy zostały przedstawione zdalnie (N. Anor, K. Baulina, M. Figiel, S. Fink, A. Kubiak-Schneider, A. Łukaszewicz, D. Nowicka, S. Ramapuram, A. Sapiro, P. Sawiński, D. Spychała,

K. Ulanowski, M. Węcowski). Z kolei referat prof. Z. Pentka został przez autora nadesłany i odczytany przez moderatora w ramach sesji panelowej na temat historii Bizancjum.

W ostatecznym rozrachunku w czasie konferencji zaprezentowano 85 referatów, które zostały wygłoszone w ramach 16 sesji (wliczając w to sesję główną, otwierającą zjazd, oraz sesję „26th Melammu Workshop”).

Warto zaznaczyć, że obok historyków starożytnych oraz historyków prawa znaczący udział w białostockiej konferencji mieli bizantyniści, będący członkami Komisji Bizantynologicznej Polskiego Towarzystwa Historycznego (KB PTH). Program zjazdu przewidywał referaty dwudziestu reprezentantów KB PTH. Byli nimi: S. Bralewski (UŁ), P. Filipczak (UŁ), A. Hołasek (UŁ), P. Kochanek (KUL JP II), A. Kompa (UŁ), R. Kosiński (UwB), A. Kotłowska (UAM), A. Łajtar (UW), A. Łukasiewicz (UW), K. Marinow (UŁ), I. Milewski (UG), S. Olszaniec (UMK), A. Paroń (IAiE PAN Wrocław), Z. Pentek (UAM), D. Spychała (UKW), A. Szopa (UKEN), A. Urbaniec (UKEN), J. Wiewiorowski (UG), T. Wołńska (UŁ), J. Żelazny (UP JP II). Jednak z powodu absencji trzech badaczy należących do tego gremium (S. Bralewski, A. Hołasek, J. Żelazny) bizantyniści przedstawili w sumie 17 wykładów (na 85 prelekcji), a zatem ich realny wkład w białostockie spotkanie badaczy antyku wyniósł 20,000%.

Konferencja „Przestrzenie antyku” przeszła do historii. Należy podkreślić jej sprawną przebieg oraz życzliwość i zaangażowanie organizatorów. Dodatkowym atutem była słoneczna pogoda, która towarzyszyła przez cały czas uczestnikom tego spotkania.